

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

פרשת אחרי מות

בירור הלכה

כל הנידון כאן הוא ללא שיש תנאי בניהם, ולא שיש מנהג ידוע או מנהג המדינה, ובאנו בזה "בבירור ההלכה" לברר ולהראות הצדדים מהסוגיות והראשונים והפוסקים.

נידון א' - משפחה שכרה הסעה מירושלים לחיפה ובמהלך הנסיעה הרכב התחיל ליסוע לאט, הנהג אמר שהמנוע התחמם והוא יסדר את התקלה הוא עצר בצד והוסיף מים אך לא עזר ובמהלך הדרך עצר כמה פעמים והוסיף מים ולא עזר, הרכב נסע מקסימום על חמשים קמ"ש והגיעו לביתם באיחור במקום בשעתיים הגיעו בארבע וחצי שעות

הנוסעים טוענים שלא ישלמו לו כלום על הנסיעה או לכה"פ ישלמו לו כמו נסיעה באוטובוס דאפי' באוטובוס היו מגעים קודם, והנהג טוען שהרכב היה תקין וקרתה תקלה ומבקש שישלמו לו לא רק מה שסיכמו אלא ישלמו עוד שעתיים וחצי נסיעה תוספת הזמן שהיה צריך להסיעם עד שהגיעו לביתם.

יש לדון א' האם חלוק הדין אם סיכמו שכירות לפי שעות, או סיכמו בקבלנות מחיר לכל הנסיעה. ב' האם חלוק הדין אם שכרו בזמן שיש אוטובוסים, או בשעת לילה שכבר אין אוטובוסים. ג' האם חלוק אם לקחו הסעה מאדם פרטי, או שכרו מחברה שיש לה כמה רכבים.

נידון ב' - לקח מונית והייתה תאונה בדרך ויש עיכוב גדול בנסיעה, האם הנוסעים יכולים לרדת באמצע הדרך, ומה הדין שהיה עיכוב של כמה שעות האם הנהג יקבל תוספת שכר.

נידון ג' - מה הדין אם שכרו הסעה לחתונה והתחמם המנוע והרכב נוסע לאט ויגיעו אחרי החתונה, האם חייב להעמיד להם רכב אחר, ואם לא העמיד רכב אחר האם צרכים לשלם על נסיעה זו.

נידון ד' - מה הדין שכרו אוטובוס ליומיים לטיול ובדרך התקלקל המזגן האם המשכיר חייב לתקן להם את המזגן, וכשלא תיקן האם יכולים השוכרים להוריד מהתשלום שסיכמו.

נידון ה' - קבוצה שכרה כמה ג'פים לטייל במדבר ומהלך הדרך ג'פ אחד נסע לאט אחרי הקבוצה, השוכרים התלננו שהג'פ איטי, אמר להם המשכיר כנראה הג'פ התחמם או שתסעו יותר לאט או תסעו יותר במישור, האם יכולים השוכרים להוריד מהתשלום שסיכמו.

נידון ו' - שכרו אוטובוס ליומיים לטיול ובדרך קרתה תקלה ונכנסו למוסך לתקן והיה עיכוב של כמה שעות ובניתיים המטילים חיכו בצד הדרך האם יכולים להוריד מהתשלום שסיכמו. ויש לדון האם בכל זה חלוק הדין אם לקחו מאדם פרטי, או שכרו מחברה שיש לה כמה ג'פים, אוטובוסים.

דין מדובר שהתקלה או העיכוב התחדש אח"כ ולא היה ידוע מראש.

עוד התבאר במשנה דבאופן שא"א להשתמש בחמור כגון מת החמור חייב להעמיד לו אחר,

והנה יש לדון האם המשנה מדברת בחמור זה או בחמור סתם, ויש בזה נפק"מ הן בדין בהבריקה או נעשית אנגריא האם הדין שאומר לו הרש"ל הוא בחמור זה או בחמור סתם, (ולהלן יתבאר דיש דס"ל דבחמור סתם לא יכול לומר הרש"ל).

והן במתה האם הדין שחייב להעמיד לו חמור אחר הוא בחמור זה או בחמור סתם, דאם מדובר בחמור זה שפיר מתחייב ע"י

משנה בבא מציעא עח' "השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך, מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור"

בדין הבריקה מבואר במשנה דאם אפשר להשתמש בבהמה אף שיש עיכוב וטורח מ"מ נחשב שהשכירות מתקיימת ואין חייב המשכיר לתת לו חמור אחר.

מבואר הראשונים ע' שטימ"ק בשם הריטב"א, וכ"כ להדיא בנתה"מ ש"י א', שוודאי שאין יכול המשכיר לתת לשוכר חמור חולה, ואם הביא לו חמור חולה או חלש הרי"ז מקח טעות, וכל הנידון במשנה כשהחמור חלה בזמן השכירות, וא"כ כל הנידונים

אולם סתימת השו"ע שי' א' שמשלם בכ"ג ולא חילק בן שכירות לקבלנות ונראה בדבריו שתמיד משלם כל שכרו.

להלכה רמב"ם ובשו"ע כתבו דהבריקה ואנגריא משלם כל שכרו, ז"ל השו"ע שי' סעיף א' "השוכר את הבהמה וחלתה (ועדין ראוי למלאכה) (טור), או נשתתית, או נלקחה לעבודת המלך אעפ"י שאין סופה לחזור, אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר: הרי שלך לפניך, ונותן לו שכרו משלם", (ומיהו בגר"א דייק מרש"י דס"ל כהראב"ד, ונראה קצת דנוטה לזה, ויל"ע).

בפשטות ההבנה בשיטה דמשלם כל שכרו נראה בראשונים להיות והשכירות מתקיימת א"א לשוכר לנכות למשכיר, (וברש"י כתב "מזלך גרם" ואפ"ל או דאמרינן דמזל השוכר גרם, או דעיקר הטעם כיון שהתקיימה השכירות חייב לשלם כמו שסיכמו, וסברת "מזלך גרם" הוא דא"א לשוכר לטעון שא"ז קיום השכירות דהא יש עיכוב, דע"ז אמרינן "מזלך גרם").

עולה לענין כמה משלם אם יש עיכוב בחפץ המושכר והאם מנכה לו משכרו - בראב"ד ורשב"א התבאר דס"ל דלא משלם לו מה שלא נהנה ומנכה משכרו, ר' פרץ חילק בן שכירות לקבלנות, ובשכירות לא משלם מה שלא נהנה ומנכה משכרו, וברמב"ם ובשו"ע כתב להלכה דצריך לשלם בכ"ג כל שכרו, (וע' מש"כ הגר"א).

האם משלם על הזמן שהתעכב תוספת

תשלום

בנתה"מ שי' ג' יש תוספת חידוש דכתב דאם שכרו לפי ימים והתעכב צריך ליתן לו שכירות של כל יום ויום, כיון דהמזל דהשוכר גרם דמי להא דסעיף ג' דנותן לו שכרו של כל יום ויום" וכוונתו לשו"ע שי' ג' שהביא משו"ת הרא"ש כמה חילוקים בשוכר בהמה למשא וגדל הנהר והוצרך לחכות שיוכל לעבור והתעכב מלהחזיר הבהמה, ועולה בדבריו ג' חילוקים אם שכרו לפי ימים השוכר משלם עבור כל יום ואף על העיכוב, אם שכר בקבלנות המשכיר מפסיד, אם שכר לימים והזכיר את הדרך שצריך להגיע ההפסד על המשכיר, ולמד הנתה"מ דה"ה בשכר בהמה והבריקה ועי"ז התעכב השוכר במלאכתו והשתמש בחמור יותר זמן, חייב לשלם לו שכר כל יום שהשתמש, (ודברי הנתה"מ צ"ע דכתב שם דהטעם שמשלם לו על היום הנוסף דיכול להשתמש בו, והכא אי"ש טעם זה, וע"ע שם בסמ"ע ובגר"א שכתבו שם שנותן לו כפועל בטל, ולא כל שכרו).

ובאמת דברי הנתה"מ הם חידוש, דבסברא דמנ"ל דישראלם לו תוספת על הימים שהתעכב ולא נהנה כלל מהחמור, ועוד יש מקום לחלק, דבגדל הנהר האונס בדבר חיצוני ולא בגוף החפץ המושכר, ולכן חייב לשלם לו כל דמי השכירות דמצד החפץ המושכר מתקיים תנאי השכירות, משא"כ אם האונס בבהמה אף אם נימא דמזלו גרם אפשר דא"צ לשלם מה על זמן העיכוב מה שלא נהנה, אלא ישלם לו שכר לפי זמן שחמור בריא היה הולך.

ובאמת בעוה"ש שי' יד' הביא דברי הנתה"מ וחלק עליו ז"ל "נ"ל ברור דאינו חייב ליתן לו שכירות של כל יום אם שכרו אף לימים אלא לפי החשבון שהיה נוסע אם לא נתהוו הסיבה דאיך נחייבו לשלם עתה יותר מכפי מה ששכרו בשביל שסובל גם טורח הדרך יותר ומאבד זמן בחנם, ודלא כיש מי שרוצה לומר שחייב בשכירות של כל יום ויום"

משיכת החמור, אולם בחמור סתם כיצד חל חיוב להעמיד לו חמור אחר.

ועוד יש לדון בחלתה והבריקה דאומר לו הרש"ל האם התחדש רק שהמשכיר לא חייב לתת לשוכר בהמה אחרת והשכירות ממשיכה בחמור זה ולכן השוכר לא יכול לחזור בו, או התחדש נמי שהשוכר משלם למשכיר כל שכרו, ונח' בזה הראשונים ויתבאר להלן.

וכן יש לדון במת החמור דחייב להעמיד לו חמור אחר האם הוא לענין חיוב המשכיר לשוכר או לענין חיוב השוכר למשכיר לשלם לו שכרו, ותלוי גם בנידון דלעיל האם מדובר בחמור זה או חמור סתם, ואכמ"ל ויתבאר באריכות במ"א.

כמה משלם בהבריקה ובאנגריא

בהבריקה ונעשית אנגריא אומר לו הרש"ל, יש לדון האם התחדש רק שהמשכיר לא חייב לתת לשוכר בהמה אחרת, והשוכר לא יכול לחזור בו מהשכירות, או התחדש נמי שהשוכר משלם למשכיר כל שכרו, רוב הראשונים כתבו דהתחדש נמי דצריך לשלם למשכיר כל שכרו, וכן כתב הרמב"ם שכירות פרק ה' א' "השוכר את הבהמה וחלתה או נשתתית או נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך, וחייב ליתן לו שכרו משלם", אולם הראב"ד כתב דאף בהבריקה אין חייב לשלם אלא כפי הראוי למלאכה זו, ודברי המשנה דאומר לו הרש"ל קאי על חיובי המשכיר שאין חייב להעמיד לו חמור חדש, והרשב"א הוכיח כן מהא דאנגריא דלשמואל מיירי אף שאינה חוזרת וכעת אין יכול להשתמש כלל דאינה חוזרת אלא לאחר כמה שנים וודאי דלא משלם אלא על מה שהשתמש בחמור, וע"כ דכוונת המשנה דיכול לומר הרש"ל דאין חייב להעמיד חמור אחר, והמשנה לא דיברה לענין כמה השוכר ישלם. והוסיף הרשב"א דאם תאמר דמזלו דשוכר גרם ולכן יצטרך לשלם גם על מה שלא עבד א"כ גם במתה נימא דמזלו דשוכר גרם, אלא ע"כ מש"כ במשנה הרש"ל הוא לענין שהמשכיר לא חייב לתת לשוכר חמור אחר, ולא לענין כמה השוכר ישלם, (ומ"מ אם השוכר בוחר להמשיך להשתמש בו במצבו זה נראה שחייב לשלם הכל).

א"כ עולה דנח' הרמב"ם והראב"ד כמה משלם השוכר בהבריקה האם יכול להפחית מדמי השכירות דהא יש עיכוב גדול בזמן ההגעה ויש טורח ואי נעימות בשכירות זו, או כיון שהעמיד לו חמור בריא וכעת בדרך חלה צריך לשלם למשכיר כל שכרו דנחשב שהשכירות מתקיימת.

ע' בר' פרץ דהק' מדוע באנגריא חוזרת אומר לו הרש"ל, למה לא מנכים משכרו, ות' שאה"נ אם שכרו לפי ימים מנכה לו, ומדובר ששכרו בקבלנות ולכן אומר לו הרש"ל.

נראה בדבריו דהק' כן רק באנגריא ולא בהבריקה, משמע דבהבריקה אין חילוק ובכ"ג אין מנכה משכרו, ולכאורה הביאור דבהבריקה הבהמה עושה את מלאכתה לאט או בטורח, ונסתחפה שדהו לכן צריך לשלם, משא"כ באנגריא הבהמה כעת אינה עובדת כלל ולכן א"צ לשלם על זמן זה.

ולפי"ז קבע זמן שיש לו להגיע למקום פלוני בזמן מסוים, או שנוסע לחתונה או ליריד וכד' וקבעו השעה שצריך להיות שם מחמת העיכוב יפסיד את מטרת הנסיעה יש לדון שכלפיו הרי"ז כמותה, וחייב להעמיד אחר, (ואם לא העמיד אחר והפסידו מטרת נסיעתם א"צ לשלם ותלוי בכמה פרטים, ואכ"מ).

לפי"ז בנידון ג', שכרו הסעה לחתונה (ופ' שמטרתם להגיע לחתונה) והתחמם המנוע ונסע לאט ויגיעו אחרי החתונה האם צריך להעמיד אחר - לפמשת' עולה דנחשב ככה"ג כמתה וצריך להעמיד אחר כיון דקבע זמן ה"ה כלפי מטרת נסיעתו הוא כמתה (ותלוי ברכב זה, או בסתם, ובסתם תלוי במח' הראשונים האם יש קנין או שיעבוד להעמיד אחר, או כהרמב"ן דאם רוצה שכרו צריך להעמיד אחר, ואכמ"ל ויתבאר במ"א, ולענין אם המשכיר לא העמיד רכב אחר והשוכר הפסיד את מטרת נסיעתו לענין האם ישלם, וכמה ישלם יל"ע דתלוי בכמה פרטים, ותלוי מתי התחילה התקלה, והאם יכלו לרדת בדרך, ואפשר דזה שייך למח' רמב"ם ותוס' שו"ע ורמ"א בסוגיא של מת בחצי הדרך, ואכמ"ל, ויתבאר במ"א).

ולכאורה עפי"ז יש לדון ולומר עוד חידוש, דאף בהזמין מונית או הסעה להגיע לביתו בזמן במהירות ונהיה קילקול במנוע והאטו יכול ליסוע לאט מאד, לכאורה בפשטות היה נראה שהרי"ז כהבריקה ואומר לו הרש"ל, אולם למשנת' נראה לדון שאף שלא קבע זמן שצריך להגיע בו מ"מ אם מגיע עי"ז באיחור גדול נחשב כלפיו כמתה דהא מה ששכר מונית או הסעה ולא נסע באוטובוס מפני שהיה חשוב לו זמן ההגעה, ולכן נראה דהרי"ז כמתה וחייב המשכיר להעמיד לו רכב אחר, ואם המשכיר לא מתקן מייד יכול לנכות לו משכרו.

ויל"ע באופנים שלא שכר מחמת שרצה להגיע במהירות, כגון שבשעה זו אין אוטובוס, או שאין אוטובוס ישיר ממקום למקום, דלכאורה בכה"ג א"י"ז כמתה ואומר לו הרש"ל. (ויש לדון מה הדין ששכר המונית מחמת תרויהו).

ולפי משנת' עולה חידוש בנידון א' - אם שכרו הסעה מחמת שרצו להגיע במהירות (או שרצו שהילדים יספיקו לישון, וכעת הגיעו לפנות בוקר) - יש לדון דאפשר דחייב להעמיד אחר, ולא יקבל כל שכרו, דלענין זה ה"ה כמתה.

ואם שכרו את ההסעה בגלל שלא היה אוטובוס וכד' - יכול לומר לו הרש"ל, (ולענין התשלום התבאר לעיל שנח' בזה הראשונים, ולשו"ע משלם כל שכרו).

האם המשנה מדברת בחמור זה או חמור סתם
בפשטות עולה בראשונים וכן הוא בפוסקים שהמשנה מדברת "בחמור סתם" ואפ"ה אומר לו הרש"ל, וכמשנת' להלכה משלם לו כל שכרו, אולם יש שיטה מחודשת ברמב"ם בפ' המשניות, וברע"ב, ונראה מדבריהם שדין המשנה שבהבריקה אומר לו הרש"ל הוא דווקא "בחמור זה", אבל "בחמור סתם" חייב להעמיד לו חמור אחר, בדברי רש"י יש מבוכה גדולה ע' ברא"ש שכתב לדון בדברי רש"י האם איירי בחמור זה או חמור סתם דהקשה הרא"ש דלשונו של רש"י מגומגם דמדקאמר חמור זה שיעבד לו משמע דמיירי בחמור זה, ומדכתב שמוסיף בדמיה משמע דמיירי בחמור סתם

עולה לענין האם משלם על הזמן שהתעכב תוספת תשלום - בקבלנות משלם לפי מה שסיכמו, ובשכרו לפי ימים נח' הפוסקים האם צריך לשלם תוספת על זמן העיכוב, (כ"כ הנתה"מ) ובפשטות הסברא שלא משלם על הזמן שהתעכב, (וכ"כ העוה"ש).

לפי"ז בנידון א', לענין טענת הנוסעים שרוצים להוריד משכרו היות והרכב נסע לאט והגיעו באיחור גדול לביתם - עולה דיהיה תלוי במח' הראשונים הנ"ל, ולהלכה עולה בשו"ע דאין הנוסעים יכולים להוריד לו משכרו דרכב שנוסע לאט ה"ה כהבריקה וצריכים לשלם כל שכרו. (וע' להלן דיש עוד כמה פרטי דנים בזה ויש אופנים שעיכוב בשכירות ה"ה כמתה וחייב המשכיר להעמיד רכב אחר).

ולענין טענת הנהג שרוצה שישלמו לו תוספת על הזמן שהסיעם - אם שכרו בקבלנות משלמים כפי מה שסיכמו, ואם שכרו לפי שעות, תלוי במח' הפוסקים, ובפשטות הסברא שלא משלם על הזמן שהתעכב.

ולנידון דידן ששכרו הסעה מירושלים לחיפה - בד"כ השוכרים הסעה ממקום למקום מסכמים מחיר מסוים וזה נחשב קבלנות, ולכן בנידון דידן צריכים לשלם מה שסיכמו, אולם אם היו שוכרים הסעה לפי שעות, או מונית לפי מונה, בכה"ג כמשנת' יש צד שישלמו אף תוספת שכר על העיכוב, ויהיה תלוי במח' הנ"ל, ומיהו הפשטות שלא ישלמו על הזמן שהתעכבו.

ולפי"ז לענין נידון ב', לקח מונית והייתה תאונה בדרך ויש עיכוב גדול בנסיעה של כמה שעות האם הנהג יקבל תוספת שכר - אם שכרו בקבלנות, משלם מה שסיכמו, ואם שכרו לפי שעות, לכ"ע הנהג יקבל תוספת שכר, (והחילוק בן הנידונים, בנידון ב', העיכוב חיצוני ומצד החפץ המושכר מתקיים תנאי השכירות לכן לכ"ע משלם לו על כל הזמן, משא"כ בנידון א', העיכוב בחפץ המושכר, ודוק').

אופנים דעיכוב זמן ה"ה כמתה ולא יכול לומר הרש"ל

בג"מ מבואר דשכר חמור לרכב עליו או להוליך כלי זכוכית והבריקה חייב להעמיד אחר, דא"א בכה"ג לרכב ולשאת כלי זכוכית וחשיב כמתה, עולה שבגוונא דאין לו שימוש והנאה בחפץ המושכר חייב להעמיד אחר,

עוד עולה באחרונים דאם קבע זמן או שצריך להגיע בזמן מסוים ומתאחר ה"ה כמתה וחייב להעמיד אחר, ע' בסמ"ע סימן שי"ס"ב שכתב לפרש מהו אנגריא שאינה חוזרת, וכתב או דאינה חוזרת כלל, או שאינה חוזרת בעוד שהוא צריך לה למלאכתו, דגם זה מיקרי אין סופה לחזור דהא לאחר זמן חזרתה אין לו תועלת בה וחייב להעמיד אחר, ועד"ז כתב בערוה"ש שי"ו "אם נתקלקל החמור ומ"מ ראוי עדיין למלאכתו כגון שנסתמא... אלא שנתוסף בו טורח להשוכר לישרו בדרך אם שכרו למשא יאמר לו המשכיר הרי שלך לפניך כיון שראוי עדיין למלאכה וגם מזלך גרם ושכרו משלם לו בשלימות ואפילו ישתהה ע"י כן מעט בדרך, אא"כ קבע לו עת מתי לבא לשם וא"א לבא על זה החמור לזמן הזה דאז חייב להעמיד לו חמור אחר".

משנה דף עח' "או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך. אמר רב לא שנו אלא באנגריא חוזרת, אבל אנגריא שאינה חוזרת - חייב להעמיד לו חמור. ושמואל אמר בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת, אם בדרך הליכה ניטלה - אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה - חייב להעמיד לו חמור, מתבאר בג"מ בדין אנגריא דנח' רב ושמואל באילו אופנים יש הגבלה בדין הרש"ל, רב מחלק בן חוזרת ללא חוזרת, ושמואל מחלק בן בדרך הליכתה לשלא בדרך הליכתה

בפשטות היה נראה דהמשנה כתבה שני מקרים הבריקה ואנגריא, הבריקה הוא עיכוב בחמור, ואנגריא הוא עיכוב מחמת שהחמור נלקח לזמן.

ויש לדון האם אנגריא זה ענין של עיכוב זמן כמו הבריקה וכיון שמתקיימת השכירות אומר לו הרש"ל וחייב לשלם כל שכרו, או בדין אנגריא התחדש ענין וטעם אחר דהוא מחמת דין "מזלך גרם".

לכאורה בפשטות במשנה נראה דהם מאותו הטעם דכיון שמתקיימת השכירות אומר לו הרש"ל, ובאנגריא התחדש ברב ושמואל באיזה אופן נחשב שמתקיימת השכירות, דרב ס"ל דבחוזרת ה"ה כהבריקה ונחשב שמתקיימת השכירות ולכן אומר לו הרש"ל, ובאינה חוזרת ה"ה כמתה, וחייב להעמיד לו חמור אחר, ושמואל ס"ל שאין תלוי אם חוזרת או לא חוזרת, אלא אי בדרך הליכתה דהינו שהחיילים הולכים לכיון שלו ובכה"ג יילך אחריהם ויקבל חמורו חזרה, אומר לו הרש"ל, ואם אם לקחהו לא בדרך הליכתו חייב להעמיד לו חמור אחר.

עולה בדברי שמואל שבדרך הליכתה, אף באינה חוזרת אומר לו הרש"ל, דשמואל ס"ל דאף בכה"ג נחשב שמתקיימת השכירות (וביארנו הראשונים דאינה חוזרת הכוונה לא חוזרת תוך ימים אלא חוזרת לאחר כמה ימים, דאי אינה חוזרת כלל, חייב להעמיד לו אחר).

ועוד עולה בדברי שמואל דאם שלא בדרך הליכתה, אף בחוזרת חייב להעמיד לו חמור אחר, כן עולה בדברי רש"י. (באמת בסברא יל"ע אמאי בכה"ג לשמואל חייב להעמיד לו אחר הרי היא חוזרת תוך כמה ימים)

א"כ נח' רב ושמואל בתרתי, א' האם בדרך הליכתה ולא חוזרת האם אומרים לו לך אחריה עד שיחזרו לך, או כל שלא חוזרת חייב להעמיד לו אחר.

ב' עוד נח' רב ושמואל האם בגוונא שאי"ז דרך הליכתו אף שחוזרת, האם חייב להעמיד לו אחר.

א"כ עולה בדעת רש"י שכן לרב ובן לשמואל יסוד דין אנגריא דומה להבריקה דבתרויהו נחשב שמתקיימת השכירות ולכן אומר לו הרש"ל, ובאנגריא התחדשה מח' רב ושמואל מתי נחשב שמתקיימת השכירות.

אולם בתוס' ור"ח נראה שאומנם ברב הנידון באנגריא דומה להבריקה, והנידון הוא מהו האופן דנחשב שמתקיימת השכירות דתלוי אם חוזרת או לא, (וכ"כ תוס' ד"ה "באנגריא חוזרת" - דיכול לעשות מלאכתו כשתחזור אף על פי שתתאחר במלאכתו שבשביל איחור אין חייב להעמיד לו חמור אחר כמו הבריקה או נשתתה שמתאחרת נמי במלאכתה ולא חיישין").

אולם בשמואל נראה בתוס' ור"ח דאנגריא לא דומה להבריקה, אלא אנגריא הוא סברא חדשה ותלוי אם זה מזל השוכר או

דבחמור זה אי"צ להוסיף בדמיה. וכן הקשה הרמב"ן דף ע"ט דכיון דאמר חמור זה לא נשתעבד להוסיף דמים.

מ"מ פשטות לשון רש"י המשנה דיברה בחמור זה ע' רש"י בד"ה חייב כתב שצריך לשכור לו אחר בדמיו שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזיר לו שכרו, וע"ע רש"י ד"ה חייב כתב דחייב למכור הנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבילה שהרי חמור זה שעבד לו (וכ"כ רש"י בדף ע"ט א' ד"ה לא).

יש שכתבו שלרש"י המשנה דווקא בחמור זה, דבחמור סתם חייב להעמיד לו אחר, (וע' מש"כ מהר"ם שיף בדעת רש"י).

אולם ע' ברמב"ם בשכירות פרק ה' א' כתב "השוכר את הבהמה וחלתה או נשתטית או נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך וחייב ליתן לו שכרו משלם", וכתב רעק"א שהרמב"ם חזר בו ממש"כ בפ' המשניות, ופשטות ההלכה הבריקה אף בחמור סתם אומר לו הרש"ל וחייב לשלם כל השכר.

ובאמת נראה שתלוי מה ההגדרה של חמור סתם, האם זה קנין או שיעבוד להעמיד לו חמור מחמוריו, או באמת עיקר השיעבוד חל על החמור שנתן לו, ורק יש לו שיעבוד אם פסקה השכירות להמשיך השכירות בחמור אחר, ויש בזה אריכות גדולה ואכ"מ.

א"כ עולה דלהלכה ברכב שנוסע לאט, או בלי מזגן, או גיפ שנוסע שקשה לו ליסוע בהרים ונוסע לאט, אין חילוק בן שכר רכב מאדם מסוים לשכר רכב מחברה, דבכ"ג יכול המשכיר לומר הרש"ל.

עולה בנידון ד', שכרו אוטובוס ליומים לטיול ובדרך התקלקל המזגן, האם יכולים השוכרים להוריד מהתשלום שסיכמו - לפמשנת' עולה דצרכים השוכרים לשלם לו כל שכרו, דאי נוחות בחפץ המושכר ה"ה כהבריקה, ואין נפק"מ אם שכרו רכב מאדם מסוים או שכרו רכב מחברה.

ובנידון ה', קבוצה שכרה כמה ג'פים לטייל במדבר ומהלך הדרך ג'פ אחד נסע לאט ואמר המשכיר לשוכרים הג'פ כנראה התחמם או שתסעו יותר לאט או תסעו יותר במישור, האם יכולים השוכרים להוריד מהתשלום שסיכמו - לפמשנת' עולה דצרכים לשלם לו כל שכרו, דעיכוב זמן בחפץ המושכר ה"ה כהבריקה, ואין נפק"מ אם שכרו רכב מאדם מסוים או שכרו רכב מחברה.

וכן בנידון א', באופן שמוגדר כהבריקה (כמשנת' כגון שכרו את ההסעה בגלל שלא היה אוטובוס וכד') אין חילוק אם שכרו הסעה מאדם פרטי, או שכרו מחברה שיש לה כמה רכבים.

דין אנגריא

המשנה כתבה דין הבריקה ואנגריא באותה בבא דאומר לו הרש"ל, הבריקה התבאר לעיל דהוא שכירות המתקיימת לאט ובעיכוב זמן ולכן אומר לו הרש"ל, ואנגריא הוא דחילי המלך לוקחים את הבהמה לשימושם לזמן מה וא"כ יש זמן שאין לשוכר את הבהמה למלאכתו והדין דאומר לו הרש"ל, ויש לדון האם הדין והטעם בהבריקה ואנגריא שוה.

נוסע לאט יכול לומר לו הרש"ל כיון דדמי להבריקה דכל שהחפץ המושכר קיים אף שיש עיכוב אומר לו הרש"ל. ולטור דס"ל כרש"י גם בכה"ג אומר לו הרש"ל.

א"כ לפי משנת' עולה דלשו"ע יהיה חילוק בן תקלה שנוסע לאט דאומר לו הרש"ל, לתקלה שנלקח למוסך לזמן דחייב להעמיד אחר.

יש לברר שאירע תקלה והרכב נלקח לתיקון במוסך דהתבאר דחייב להעמיד אחר, האם יש חילוק בן סוגי התקלות.

ההבדל לפי ר"ח בן אנגריא בדרך הליכתה, למתה, ומתי באנגריא אומרים שזה מחמת מזלו של השוכר.

שורש הנידון האם לר"ח העיקר כדי לפטור את המשכיר צריך שיהיה מחמת מזל השוכר, או כל שאי"ז מחמת המשכיר הוא פטור, ומה יהיה באופן שאי"ז מזל של אחד מהם, או כשזה מזל שניהם.

ועוד יש לברר מה ההבדל לתוס' בן מתה ואנגריא מדוע במתה בדרך אי"ז מזל השוכר, ויהיה בזה כמה נפק"מ דאפשר שיהיו חילוקי דינים מה סוג התקלה שנהייתה ברכב האם היא במזל השוכר או המשכיר והאם היא כאנגריא או כהבריקה, ויש בזה אריכות גדולה ונבאר בקצרה, בפשטות בדברי תוס' בשם ר"ח עולה דרק אם מוכח דמחמת מזל השוכר אומר לו הרש"ל, ונראה שכל שאי"ז מזל השוכר חייב.

ועוד בפשטות נראה בתוס' שההבדל בן אנגריא בדרך הילוכה, למתה, דבאנגריא בדרך הילוכה מוכח דמזלו גרם, משא"כ מתה, (ז"ל תוס' "אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשין בבתיים אלא כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמצי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם"), והוסיף הסמ"ע בסימן שי' ב' דבמתה יש סברא דמלאך המות מ"ל הכא מ"ל התם.

ומיהו בריטב"א הישנים משמע דאי"צ הוכחה דמזלו דשוכר גרם אלא להיפך דשלא בדרך הליכתה היו עומדים במארב לבעה"ב שהיה מבריח המס ולכן חייב המשכיר להעמיד אחר, ולפי"ז משמע בריטב"א דבסתמא אמרינן מזלו דשוכר גרם ואומר לו הרש"ל אם לא דאיכא ראייה דמזלו דמשכיר גרם דאז חייב. (וכן עולה מדברי הרשב"א ואכ"מ).

ובאמת בכמה מהאחרונים במחנ"א ובנתה"מ נראה דלא אמרינן דבסתמא מזל המשכיר גרם דכתבו לבאר בדרכים אחרות החילוק בן מתה לאנגריא.

ובנתה"מ עולה חידוש שלא כהראשונים, דתלוי מי המפסיד העיקרי מהתקלה המשכיר או השוכר, ולדבריו יש לחלק בן אם המנוע נהרס, לתקלה של עיכוב זמן.

ולפי"ז עולה שכר רכב ונהיה תקלה ונכנס למוסך ויש עיכוב זמן - לתוס' בד"כ רוב התקלות לא מחמת השוכר, וחייב להעמיד לו אחר, לריטב"א יש לדון דאפשר דצריך ראייה דאין מזלו גרם, ולנתה"מ תלוי מי המפסיד העיקרי מהתקלה המשכיר או השוכר, ובד"כ תקלות ברכב הם למשכיר, וחייב המשכיר להעמיד לו אחר.

המשכיר, דתוס' כתב לחלוק על רש"י והביא את ר"ח דכתב ביאור אחר בדברי שמואל "דבדרך הילוכה אומר לו הרש"ל" הכוונה משום דאיכא הוכחה דמזלו של השוכר גרם כיון דלוקחים אותה בדרך הילוכה דאם היתה בבית לא היו נוטלים אותה, (וודאי אין כוונת תוס' שהשוכר היה נשאר בבית דהא שכרה להשתמש בה אלא כוונת דבריו דזה שהלך בדיוק בדרך שהיו שם החיילים ולקחו לו את הבהמה זה מזלו של השוכר גרם), (ז"ל תוס' ד"ה "אם בדרך" "ונראה כפי" ר"ח דמפרש אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשין בבתיים אלא כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמצי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת, ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם, ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו שמחפשין גם בבתיים שאז לא מזלו של שוכר גורם חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן בעוד שתועיל חזרתה לשוכר אין לו לשוכר להתעכב ומלאכתו ולא דמי להבריקה או נשתתה").

עולה לשיטת ר"ח לפי שמואל - א' אף אם אינה חוזרת לעולם דומיא דמתה מ"מ אומר לו מזלך גרם כיון דמוכח דמזלו דשוכר גרם. (כ"כ הכס"מ בדעת הרמב"ם שכירות פ"ה ה"א דמירי אף שאינה חוזרת לעולם ואפי"ה נותן שכרו משלם, וכתב בבהגר"א דס"ל כר"ח דמזלו גרם והיינו דחשיב כנסתחפה שדהו).

ב' אף בחוזרת (ולרש"י לרמב"ן תוך יומיים) אם זה מזל המשכיר חייב, וכתבו תוס' דיוצא לפי"ד ר"ח שאנגריא שונה מהבריקה, דאנגריא אף שחוזרת חייב המשכיר להעמיד אחר, ובהבריקה בכה"ג פטור, והביאור שבאנגריא אין כעת חמור כלל וכעת לא מתקיימת השכירות, משא"כ הבריקה השכירות מתקיימת מדוחק.

עולה דרב ושמואל נח' בתרתי, א' האם מתחשבים מחמת מזלו של מי נגרם, לרב אין הולכים אחר מזל, ולשמואל הולכים רק אחר המזל.

ב' האם המתנה לזמן קצר כשהבהמה נלקחה וחוזרת נחשב כהבריקה, רב ס"ל דה"ה כהבריקה והשוכר מפסיד, ושמואל ס"ל דאינו כהבריקה ובכה"ג אין השוכר צריך לחכות שהבהמה תחזור.

ההלכה באנגריא

נח' הראשונים הטור והרמב"ם האם ההלכה כשמואל כהבנת רש"י או כר"ח, ועולה נפק"מ לדידן ברכב שהתקלקל שלא במזל השוכר ונלקח לתיקון ויש עיכוב זמן לרש"י ה"ה כהבריקה ואומר לו הרש"ל, ולר"ח חייב להעמיד אחר,

ולפי"ז לרמב"ם יהיה נפק"מ דאם הרכב התקלקל ונוסע לאט או בלי מזגן, אומר לו הרש"ל, דה"ה כהבריקה דהרכב קיים, ואם התקלקל ונכנס למוסך לזמן, חייב להעמיד אחר, דכיון דכעת הרכב לא קיים ה"ה כאנגריא ולשמואל לפי ר"ח חייב להעמיד לו אחר, ולטור בכ"ג אומר לו הרש"ל

להלכה בסמ"ע הביא דהטור הביא את רש"י, ואילו הרמב"ם והשו"ע פסקו כר"ח.

לפי"ז בנידון ו', שכרו אוטובוס ובדרך נהיה תקלה ונכנסו למוסך לתקן והיה עיכוב של כמה שעות ובנתיים המטיילים חיכו בצד הדרך האם יכולים להוריד מהתשלום שסיכמו - לשו"ע חייב להעמיד להם אוטובוס אחר, ואם לא ינכו לו משכרו, והביאור, דכיון דכעת הרכב לא קיים ה"ה כאנגריא ולשמואל לפי ר"ח חייב להעמיד לו אחר, משא"כ שהמנוע התחמם והרכב